

Dilencilere yönelik tutum ölçeği: Geçerlilik güvenirlik çalışması

Nesrin DEMİR

Kastamonu Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Kastamonu, Türkiye

E-mail: nesrindmr2002@gmail.com

ORCID: 0009-0001-3688-6478

Şeyma Nesrin DEMİROK

Kastamonu Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Kastamonu, Türkiye

E-mail: shesriin8@gmail.com

ORCID: 0009-0007-6214-3305

Cerenay GÜLBAHÇE

Kastamonu Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Kastamonu, Türkiye

E-mail: cerenaygulbahce@gmail.com

ORCID: 0009-0003-1036-8917

Ömer ERDOĞAN

Dr. Öğr. Üyesi; Kastamonu Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Kastamonu, Türkiye

E-mail: erdoğan@kastamonu.edu.tr

ORCID: 0000-0003-2138-3066

Makale Türü / Article Type:

Araştırma Makalesi / Research Article

Gönderilme Tarihi / Submission Date:

05/06/2023

Revizyon Tarihleri / Revision Dates:

06/06/2023

Kabul Tarihi / Accepted Date:

28/06/2023

Etik Beyan

() Makale için etik onay alınmamıştır. Yazar(lar), çalışmasının etik kurul onayına tabi olmadığını beyan eder.

(X) Makale için Kastamonu Üniversitesinin Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 09.06.2022 tarih ve 2 sayılı Etik Kurul Onay Belgesi bulunmaktadır.

Araştırmacıların çalışmaya katkısı:

1. Yazarın katkısı: Makaleyi yazdı, verileri topladı ve sonuçları analiz etti/raporladı.
2. Yazarın katkısı: Makaleyi yazdı, verileri topladı ve sonuçları analiz etti/raporladı.
3. Yazarın katkısı: Makaleyi yazdı, verileri topladı ve sonuçları analiz etti/raporladı.
4. Yazarın katkısı: Makaleyi yazdı, verileri topladı ve sonuçları analiz etti/raporladı.

Çıkar çatışması

Yazar(lar) bu çalışmada olası bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

Dilencilere yönelik tutum ölçeği: Geçerlilik güvenirlik çalışması

Öz

Dilencilik insanlık tarihiyle birlikte ortaya çıkmıştır ve çoğu kültürde etkili olmuştur. Dilencilik, bütün ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de görünürlüğü gittikçe artan toplumsal bir sorundur. Bu sorunun daha iyi anlaşılması ve insanların dilencilere yardım ederken hangi gerekçelerle bunu yaptıklarının bilinmesi, bu toplumsal sorunun önlenmesinde önemlidir. Bu nedenle çalışmanın amacı insanların dilencilere yönelik tutumlarını belirleyen bir ölçek geliştirmektir. Bu amaç doğrultusunda 2022-2023 öğretim döneminde geliştirilen 22 maddelik ölçek internet üzerinden çeşitli platformlarda yayımlanmış ve çalışma 105’i erkek 130’u kadın olmak üzere toplam 235 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Veriler ışığında hem açılımlı hem de doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Analizler sonucunda dilencilere yönelik olumlu ve dilencilere yönelik olumsuz tutumlardan oluşan iki boyutlu 16 maddelik bir ölçek geliştirilmiştir. Geliştirilen dilencilere yönelik tutum ölçeğinin psikometrik özelliklerinin, ölçeğin Türk halkı için geçerli ve güvenilir bir ölçek olarak kullanılabileceğini göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Dilencilik, Dilenci, Yoksulluk, Dilencilik algısı, Yardım etme tutumu.

Attitude scale towards beggars: Validity reliability study

Abstract

Begging has emerged in the history of humanity and has been influential in most cultures. Begging is a social problem whose visibility is increasing in Turkey, as in other countries. A better understanding of this problem and the reasons why people do this while helping beggars are important in preventing this social problem. Therefore, the study aims to develop a scale that determines people's attitudes towards beggars. For this purpose, the 22-item scale developed in the 2022-2023 academic year was published on various platforms over the internet and the study was carried out with a total of 235 participants, 105 men and 130 women. In light of the data, both exploratory and confirmatory factor analyses were performed. As a result of the analyses, a two-dimensional 16-item scale consisting of positive attitudes towards beggars and negative attitudes towards beggars was developed. The psychometric properties of the developed attitude scale towards beggars showed that the scale could be valid and reliable for Turkish people.

Keywords: Beggary, Beggar, Poverty, Begging perception, Helping attitude.

GİRİŞ

Dilencilik çok eski zamanlardan beri var olmuş (Rugoho & Sızıba, 2014), birçok kültürde benzer olan ve dilencilerin bir grup olarak büyük ölçüde hor görüldüğü, küçümsendiği ve son derece damgalandığı evrensel olarak kabul edilen bir olgudur (Roblee-Hertzmark, 2012). Türkiye’de dâhil olmak üzere pek çok ülke dilenciliği önlemeye yönelik yasal düzenlemeler yapmış olmasına rağmen çoğu şehrin evrensel bir fenomeni ve oldukça görünür sosyo-ekonomik ve fiziksel bir sorundur. Yasal düzenlemelere rağmen dilenciliğin bu kadar görünür olmasının temel nedeni sadaka verme ve fakirlere yardım etmenin, sadakayı en yüksek erdemlerden biri olarak gören birçok din tarafından teşvik

edilmesidir (Adler, 1999). Özellikle İslam inancı sadaka vermeyi teşvik etmenin yanında bunu bir zorunluluk olarak da ortaya koyar (zekât veya sadaka, Kuran'da belirli emirlere sahiptir ve genellikle ideal sadaka alıcılarının dilenciler ve yoksullar olduğundan bahsedilir (Roblee-Hertzmark, 2012).

Dilencilik yaygın olarak, yiyecek veya para şeklinde yardım istemek için insanları sokakta durdurma eylemi olarak tanımlanır (Bose & Hwang 2002; Collins & Blomley 2003). Molsa (1992, 2) dilenmeyi yaş, sağlık ve ekonomik koşulları bir sempati kazanma aracı olarak kullanarak toplumun diğer kesimlerinden elde ettiği gelire geçimini sağlama yöntemi olarak görürken, Fawole, Ogunkan ve Omoruan (2011) ise dilenmeyi sosyal bir sapma olarak ele almışlardır. Dilencilik genellikle yoksulluk ve yoksunluktan kaynaklanan bir faaliyet olarak görülür. Yani bir kişi tek başına hayatta kalma noktasında maddi olarak yetersizdir, dolayısıyla hayatta kalabilmek için diğerinin merhametine ihtiyaç duyar (Rugoho & Sızıba, 2014). Roblee-Hertzmark'a (2012, 17) göre hiç kimse "Büyüyünce dilenci olmak istiyorum" demez ya da bir sabah kalkıp dilenmenin harika bir iş olacağına karar vermez. Ancak genel kanının aksine, ihtiyacını karşılayabilecek imkânı olduğu halde dilenenlerin varlığı dikkate alındığında bu açıklamaların tek başına yeterli olmadığı düşünülmektedir. Dolayısıyla dilenciligi bir meslek olarak gören araştırmacılarda mevcuttur (Vatandaş, 2002; Khan, Menka & Shamshad, 2013).

Kentleşmenin getirdiği baskılar ve kentsel göçe yol açan değişen istihdam kalıpları, geniş aile sisteminin çökmesi ve yaşanan iç çatışmalar ve/veya savaşların bir sonucu olarak hızla yayılan göç dalgası yoksulluğun artmasının temel unsuru olarak öne çıkmaktadır (Peters & Chimedza, 2000; Kwankye, Anarfi, Tagoe & Castaldo, 2007; Mitullah, 2003). Bu nedenle dini gerekçelerle dilenenlerin durumu ayrı tutulduğunda yoksulluk dilencilik için ilk ana sebep olarak göze çarpmaktadır. Bu kapsamda Lewis'in (1998) yoksulluk kültürü teorisi, yoksulluğun topluluklarda devam etmesini açıklamaya çalışır ve yoksulluğun bir alt kültür olarak nesilden nesille geçtiğini ve yoksullar arasında kurumsallaştığını gösterir. Yoksullar, sonunda yoksulluklarının tuzağına düşerler. Bu da bir insanı dilencilik olgusuna koşullandıran etkenlerden biridir. Teori, yoksulluğun kısır döngüsünü kırmanın bir yolu olarak insanların riske karşı tutumlarından ziyade riski yönetememelerine vurgu yapar. Yoksulluğun kaçışı zorlaştıran diğer özellikleri; düşük

eğitim düzeyi, düşük benlik saygısı, kötü sağlık, beceri eksikliği, destek mekanizmasının yokluğu, piyasadan uzaklık, fiziksel varlık veya borç alma gücü eksikliği, yetersiz beslenme veya yukarıdakilerin birleşimidir (Oguncan & Fawole, 2009). Sonuç olarak, yoksullar, kaçma şansları çok az olan bir duruma hapsolurlar, öyle ki, kısır bir süreçte, yoksullar arasında nesiller boyu yoksulluk korunur (Jelili, 2006). Lewis'in (1959) ifadesiyle yoksulluk, insanların dilencilığe başlamasına ve buna uyum sağlamasına zemin hazırlar. Dolayısıyla yoksulların temel ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için dilencilığe başvurmaları kaçınılmaz görünmektedir.

Şimdiye kadar dilencilik üzerine literatürün çoğu dilenenlere, onların faaliyetlerine, stratejilerine ve deneyimlerine odaklanmış (Dean, 1999; Fooks & Pantazis 1999; Gmelch & Gmelch 1974; Heilman, 1975; Meir-Dviri & Raz 1995; Murdoch, 1994; Shichor & Ellis 1981; Wardhaugh, 1996; Williams, 1995) olmasına rağmen dilencilere yönelik yardım davranışını etkileyen tutumları belirlemeye yönelik çok fazla çalışma yapılmamıştır. Oysa bireylerin genellikle dilencilere verdiği çok küçük miktarlardaki parayı göz önünde bulunduracak olursak, dilenciyle karşılaşmanın genellikle can sıkıcı doğasını yalnızca finansal veya ekonomik hususlar açısından açıklamanın mümkün olmadığı açıktır. Dolayısıyla verme ya da vermeme kararı, genellikle dilenenlere karşı derinde tutulan bir kararsızlıkta kendini gösteren ekonomik, sosyal ve ahlaki düşüncelerin iç içe geçmesini içerir (Murdoch, 1994).

1970'lerden bu yana özellikle sosyal psikolojinin en önemli araştırma alanlarından birisini oluşturan “tutum” araştırmacılar tarafından bazen farklı tanımlansa da, son zamanlarda etkili olan formülasyon, bir tutumu “belirli bir varlığı bir dereceye kadar lehte veya aleyhte değerlendirerek ifade edilen psikolojik bir eğilim” olarak tanımlar (Eagly & Chaiken, 1998, 1). Dolayısıyla bir davranış eğilimini ifade eden yanıtlar, diğer şeylerin yanı sıra bilişleri ve duygulanımı içerebilir. Bilişsel tipteki değerlendirici tepkiler, bireyin tutum nesnesi hakkında sahip olduğu inançlardan veya tutum nesnesi ile belirli nitelikler arasında kurduğu bağlantılardan oluşur (Devine, 1995; Duckitt, 1994). Duygusal türün değerlendirici tepkileri ise insanların tutum nesnesiyle ilgili olarak deneyimledikleri duygulardan veya diğer duygusal tepkilerden (örneğin fizyolojik uyarılma) oluşur. Bu

gerçekler göz önüne alındığında, önemli tutumların hem bilişsel hem de duygusal bileşenlerini değerlendirmek açıkça önemli hale gelir.

Hiç kuşkusuz dilenciliğin oluşum ve yaygınlaşmasında toplumsal tutumların belirleyici bir etkisi vardır. Bu kapsamda dilencilğe ve/veya dilenci kişilere yönelik tutumları araştırmak için nitel görüşmeler ile çok sayıda çalışma yapılmıştır. Genel olarak bu çalışmalar dilencilikle ilgili tutumların çok boyutlu yapısını işaret etmektedir (McIntosh & Erskine, 2000; Adler, 1999; Shichor & Ellis, 1981; Kutlu, 2019). Sıklıkla tanımlanan iki yapı, dilenciliğin bireysel ve yapısal açıklamalarıdır. Bireysel açıklama, bireysel/kişisel açıkları dilenciliğin birincil nedeni olarak vurgularken, yapısal açıklama piyasa ekonomisindeki eksiklikleri vurgular (DiNitto, 2000; Mullaly, 2007). Araştırmacıların yaptığı diğer bir açıklama, dilenciliği genellikle kişisel talihsizlik ve sakatlık gibi kontrol edilemeyen faktörlere bağlayan kaderci bir açıklamaya dayanır (Cryns, 1977; Feagin, 1975; Golding & Middleton, 1982).

Çok boyutlu bir yapıya sahip olan dilenciliğin toplum tarafından nasıl algılandığı ve dilencilerle temas edildiğinde onlara gösterilen tutumun nasıl şekillendiğinin belirlenmesine yönelik ölçek maddeleri geliştirilmesinde yapılan nitel çalışma sonuçları belirleyici olmuştur. Örneğin Ahamdi'nin (2010) İran'da insanların dilenmeye ve dilencilere yönelik tutumlarını belirlemeye yönelik yaptığı nitel çalışma sonuçları, dilencilere yardım etmenin insan hayatını olumlu yönde etkilediğini, bu nedenle özellikle kırsal kesimden gelenlerin, düşük eğitimli ve evli insanlar ile düşük sosyal sınıflarda yer alan kişilerin dilencilerin içinde buldukları topluma olumlu katkı sunan bir işlevi olduğunu ve onlara yönelik olumlu duygular beslediklerini ortaya çıkartmıştır. Aynı çalışmada katılımcıların yaklaşık % 60'ının dilenmeyi doğal bir şey ve bir takdir eylemi olarak görerek dilencilerin yardım almayı hak ettiğini düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Shichor ve Ellis'in (1981) İsrail'de dilencilere yönelik yaptıkları araştırmada ise dilencilere yardım edenlerin tutumlarını etkileyen faktörler arasında: dini zorunluluk (Bu bulgu D'Hondt ve Vandewiele'in (1984) çalışmalarında da benzer şekildedir) ve çocukluk döneminde ebeveynlerinden öğrendikleri bir hayırseverlik geleneğinin etkisinin yanında çevrede bulunanların yardım edenleri gözlemlemesinin yardım davranışını etkilediği ve dilencilere yardım ederek çocuklarına iyi örnek oldukları belirtirken yardım

davranışında bulunmayanların tutumlarını etkileyen temel motivasyonun yoksullarla ilgilenmenin resmi sosyal yardım kuruluşlarının görevi olduğu düşüncesinin yanında dilencilerin ekonomik olarak kendilerinden daha iyi durumda olduğuna inanıyor olmaları olduğu görülmüştür. McIntosh ve Erskine'in (2000) da Edinburgh'da dilencilere yönelik yardım etme davranışının nedenlerini ve buna yönelik tutumları anlamaya yönelik yapmış oldukları çalışma neredeyse tüm katılımcılarda ortaya çıkan ortak bir tema, dilenen insanların "gerçek" olup olmadığıyla ilgili bir endişe olduğunu bulmuştur. Bunun altında yatan nedenin ise Adler'in (1999) ifadesiyle, tartışmasız, "bir şeyi karşılıksız elde etmek" düşüncesi olduğu söylenebilir. Bir piyasa ekonomisinde yaşıyoruz ve mübadele ilkesini (normalde para karşılığında mal ve hizmetler) içeren piyasa değerlerinin tümü yaygındır: Öyle ki, dilenmek gibi bu ilkeyi yansıtmayan işlemlerden rahatsız oluruz (Adler, 1999). Roblee-Hertzmark'in (2012) Fas, Hindistan ve Amerika Birleşik Devletleri'nde dilencilik ve dilencilere yönelik tutumların incelendiği araştırmasında dilencilerin bir grup olarak ülkelerin ismi değişse de büyük ölçüde hor görüldüğü, küçümsendiği ve son derece damgalandığı belirlenmiştir. Türkiye'de Kutlu'nun (2019) üniversite öğrencilerinin dilencilik bakışlarını anlamaya yönelik yapmış olduğu çalışmada katılımcıların tutumlarını belirlemeye yönelik dokuz soru sorulmuş ve yapılan analiz sonuçlarına göre katılımcıların en çok dilencilerle karşılaştıklarında kendilerini rahatsız hissettikleri ve onları görmezlikten geldiklerini belirtirken en az bildirilen tutum ise dilencilerin polis ve zabıtaya şikâyet edilmesi ve dilencilere yönelik öfke duyulması olmuştur. Oktay, Demir ve Altun'un (2020) dilencilere yardım etme sıklığını ve bunun üzerine etkili olan faktörleri belirlemek amacıyla Erzurum'da yaptıkları çalışmada sıralı lojistik regresyon modelinde medeni durum, yaş, eğitim durumu, dilencilerin türleri, dilencilik sebebi çaresizliktir, dilencilik suçtur, dilencilik sosyal bir sorundur, dilenen herkes gerçekten dilencidir ve dilencilerin dilenirken söyledikleri şeylere inanmam düşüncesi değişkenleri anlamlı bulunmuş ve dilencilere yardım etme tutumunu etkilemiştir.

Yapılan bu çalışmaların sonuçları dilencilik bütünü toplumlarda görmezlikten gelinen fakat varlığını hissettiren sosyal bir sorun olmaya devam ettiğini ve toplum refahı için sağlıklı verilerin elde edilmesinin zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Sağlıklı verilerin elde edilmesinin koşullarından birisi de insanların dilencilere yönelik tutumlarını belirleyecek ölçüm aracına duyulan ihtiyaçtır. Bu nedenle çalışmanın amacı mevcut

çalışma sonuçlarından hareketle dilencilere yönelik tutumları ölçecek bir ölçek geliştirmektedir.

Yöntem

Ölçeğin Geliştirilmesi

Dilencilige ve dilenci nüfusa yönelik tutumları ölçmek için bir ölçeğin geliştirilmesi, son yıllarda özellikle büyük şehirlerde dilencilerin daha fazla görünür olmaya başlaması ve toplumsal sorun olarak daha fazla gündeme gelmesiyle mümkün olmuştur. Dilencilere yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi için birkaç adım atılmıştır. Bu kapsamda hem Türkiye’de hem de farklı ülkelerde dilencilere yönelik tutumları belirlemeye yönelik yapılan çalışmalar incelenmiş ve bu çalışmalarda dilencilige yönelik tutumların duygusal doğasını göz önünde bulundurarak tutumların oluşumunu etkileyen kültürel, dini, ekonomik ve bireysel faktörleri kapsayan hem olumlu hem olumsuz tutumları yansıtan 50’den fazla ifade bir araya getirilmiştir. İfadeler belirsizlik ve benzerlik açısından araştırmacılar tarafından dikkatle incelenmiş ve psikoloji bölümü öğrencilerine ifadelerin anlaşılabilirliği açısından ilk uygulama yapılarak yeniden gözden geçirilmiştir. Bu ilk inceleme sonucunda 28 madde belirlenmiş ve bu maddeler iki alan uzmanına incelemesi ve görüş bildirmesi için yönlendirilmiştir. Bu inceleme sonucunda 22 madde belirlenerek geçerlilik ve güvenirlik çalışması başlatılmıştır.

Örnekleme

Çalışma Kastamonu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu’nun 9.06.2022 tarihli 6. toplantısı 22 numaralı kararı çerçevesinde 01.07.2022-01.01.2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar tarafından oluşturulan ölçek internet aracılığıyla çeşitli platformlardan duyurulmuş ve buradan elde edilen veriler analize alınmıştır. Bu kapsamda çalışma 105’i (44,68) erkek ve 130’u (% 55,32) kadın olmak üzere toplam 235 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların yaş ortalaması 36,8 (s=7,9) olup katılımcıların 18’i ilkokul (12 kadın-6 erkek), 49’u ortaokul (30 kadın-19 erkek), 132’si lise (75 kadın-57 erkek) ve 36’sı (13 kadın-23 erkek) ise üniversite ve üstü eğitimde yer almaktadır.

Araçlar

Çalışmada ölçüt bağıntılı geçerliliğini test etmek amacıyla üç ölçeğin maddelerinin bir araya getirilmesiyle oluşan bir ölçek kullanılmıştır. Bu amaçlardan ilk Bennett (2012, 887) tarafından oluşturulan ve geçerlilik güvenirlik çalışması yapılan Sosyal Yoksunluk Kabulü ölçeğidir. Ölçek 9 maddeden oluşmaktadır ve 2 alt boyutu mevcuttur. Bu boyutlar, ilk 4 maddeden oluşan “Daha Yoksul Kişilerle İlişki” (örnek madde “Düşük gelire yaşayan kişilerle aramda güçlü bir bağ hissederim”) ve diğer 5 sorudan oluşan “Adaletsizlik Duygusu” dur (örnek madde “Toplumun düşük gelirli kişilere karşı çok adaletsiz davrandığına inanıyorum.”). Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenirlik çalışması İşçil (2019) tarafından yapılmıştır. Ölçek maddeleri kesinlikle katılmıyorum ile kesinlikle katılıyorum arasında değişen altılı likert şeklinde derecelendirilmiştir. İkinci ölçek Bireyin Bağışal İlgisi Ölçeği olup 6 maddeden oluşmaktadır (Örnek madde, “Bağış yapmak hayatımın önemli bir parçasıdır.”). Ölçeğin geçerlilik güvenirlik çalışması İşçil (2019) tarafından yapılmıştır. Ölçek 1 boyuttan oluşmaktadır ve ölçek maddeleri kesinlikle katılmıyorum ile kesinlikle katılıyorum arasında değişen altılı likert şeklinde derecelendirilmiştir. Ölçüt bağıntılı geçerliliğini değerlendirmekte kullanılan üçüncü ölçek geçerlilik güvenirlik çalışması İşçil (2019) tarafından yapılan Yardım Etme Hazzı Ölçeğidir. Ölçek 3 maddeden ve bir boyuttan oluşmaktadır (Örnek madde, “Bağış yapmak kendine bağış yapmak gibidir.”). Ölçek maddeleri kesinlikle katılmıyorum ile kesinlikle katılıyorum arasında değişen altılı likert şeklinde derecelendirilmiştir.

BULGULAR

Veri toplama işlemi bitirildikten sonra elde edilen veriler uygun istatistiksel işlemleri bilgisayarda yapmak üzere düzenlenmiştir. Verilerin analizinde SPSS-23 ve AMOS paket programı kullanılmıştır. Daha sonra ölçeğin geçerliğine ilişkin olarak,

Açımlayıcı Faktör Analizi ve Yapı Geçerliliği

DYTÖ'nin faktör yapılarını belirlemek amacıyla Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. Faktör analizi, birbiriyle ilişkili p tane değişkeni bir araya getirerek az sayıda ilişkisiz ve kavramsal olarak anlamlı yeni değişkenler bulmayı, keşfetmeyi amaçlayan çok değişkenli bir istatistiktir (Büyüköztürk, 2002). İlk olarak verilerin faktör analizi için

uygunluğu, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlett Sphericity testi ile incelenmiştir. KMO, örneklem hacmi yeterliliğini ölçmeye yarayan bir test olup örneklemin hacminin büyüklüğü ile ilgilenir. Bu testin değeri küçük çıkarsa, çift olarak değişkenler arasındaki ilişkinin diğer değişkenlerce açıklanmayacağını gösterir. Bu durumda da faktör analizine devam etmek doğru olmaz. KMO bir oran olup % 60'ın üstünde olması ve Barlett testinin anlamlı çıkması, verilerin faktör analizi için uygun olduğunu gösterir (Büyüköztürk, 2003). Bu testler, örneklemin ve envanter maddeleri arasındaki korelasyonun uygunluğunun sınanmasında kullanılır (Beavers vd., 2013). Bu testlerin gerçekleştirilmesi ile elde edilecek katsayıların anlamlı olması, yapı geçerliğinin araştırılmasında gerçekleştirilen faktör analizinin anlamlı olduğunu göstermektedir.

Değişkenler arasındaki korelasyon deseninin sıkı olması istenilen bir durumdur. Bu ölçütle ilgili Kaiser (1974, 34) 0,5 oranını hemen hemen kabul edilebilir bir kesim noktası olarak ifade etmiş, KMO değerini 0,5 – 0,7 arası orta, 0,7-0,8 arası iyi, 0,8-0,9 arası çok iyi ve 0,9 üzerini süper şeklinde sınıflamıştır. Yapılan işlemler sonucunda 22 madde için elde etmiş olduğumuz KMO değeri AFA için kabul edilebilir örneklem büyüklüğünü gösteren 0,94'lük bir istatistik gösterdi. Yani örneklem hacmi uygunluğunun çok iyi olduğu ve veri setimizin faktör analizi için iyi uyum gösterdiği görülmüştür.

Diğer taraftan Bartlett testi ise korelasyon matrisinde değişkenlerin en azından bir kısmı arasında yüksek oranlı korelasyonlar olduğunu test eder. Analize devam edilebilmesi için “Korelasyon matrisi birim matristir” sıfır hipotezinin reddedilmesi gerekir. Eğer sıfır hipotezi reddedilirse, değişkenler arasında yüksek korelasyon olduğunu, başka bir deyişle veri setinin faktör analizi için uygun olduğunu gösterir (Hair, Anderson, Tatham ve Black, 1998, 592). Veri setimiz için yapılan Barlett testi için ki-kare değerimiz iki grup içinde oldukça yüksek ve buna bağlı olarak anlamlılık değeri ($\chi^2 = 4192.13$, $p < 0.05$) olarak hesaplanmıştır. Bu da ölçeğin maddeleri arasındaki korelasyonun faktör yapısının saptanması için uygun olduğunu düşündürür. Bu bulgular doğrultusunda verilere açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır.

Açıklayıcı faktör analizinde çalışmaya katılan grup için faktörleme yöntemi olarak Temel Bileşenler Analizi (Principal Component Analysis) kullanılmıştır. Ölçeğin faktörlerini yorumlayabilmek için dik döndürme yöntemlerinden Varimax tekniği kullanılmıştır.

Faktör analizinde aynı yapıyı ölçmeyen maddelerin ayıklanması gerekir. Bunun için dikkate alınan ölçütlerden biri, ortak varyans (communality) olarak ifade edilir (Çanakçı, 2008, 117). Ortak varyans, bir değişkenin analizdeki diğer değişkenlerle paylaştığı varyans miktarı şeklinde açıklanmaktadır (Kalaycı, 2010). Tablo 1’de faktör analizi sonucunda elde edilen ortak varyans tablosu görülmektedir.

Tablo 1

Ortak Varyans Tablosu

No	İfade	Başlangıç Öz Değerleri	Çıkartma Değerleri
1	Dilencilere yardım etmem çünkü cebimden para çalınmış hissine kapılıyorum	1,000	,743
2	Karşılık beklemeden dilencilere yardımda bulunmak beni mutlu eder	1,000	,732
3	Dilenen biri yardım istediğinde sen bana yardımcı ol derim	1,000	,045
4	Dilencilere para vermek yerine onların karınlarını doyurmayı tercih ederim	1,000	,156
5	Dilenenleri zabıtalara şikâyet ettiğim olur çünkü dilenmeleri yasal değil	1,000	,801
6	Dilencilerin toplumun kanserli hücreleri olduğunu düşündüğüm için yardım etmem	1,000	,793
7	Dilenen bir çocuğu ağlarken gördüğümde ona sarılmak isterim	1,000	,267
8	Dilencileri sahne sanatçısı olarak gördüğümden beni kandırmalarına izin vermem	1,000	,682
9	Hepimizin bir gün onların yerinde olabileceğini düşünerek dilencilere yardım ederim	1,000	,761
10	Dilenen bir çocuk gördüğümde onunla konuşmak ve yardım etmek için büyük bir istek duyarım	1,000	,332

11	Dilencilere yardım etmenin bana bir şey kazandırmayacağını düşündüğümden yardım etmemeyi tercih ederim	1,000	,767
12	Ebeveynlerim bana dilencilere yardım etmenin dini görevimiz olduğunu öğretti	1,000	,652
13	Dilenen bir çocuk gördüğümde şikâyet etmek için onu kimin dilendirdiğini anlamaya çalışırım	1,000	,279
14	Yanımda bulunan kişiler benim hakkımda olumsuz düşünceler dahi dilencilere yardım etmem	1,000	,713
15	Dilencilerin şansız insanlar olduğunu düşünerek onlara yardım ederim	1,000	,729
16	Dilencilere yardım ederken duygularının incinmemesine çalışırım	1,000	,289
17	Dilencilerin birer kader kurbanı olduğunu düşünerek yardım ederim	1,000	,714
18	Dilencilerle karşılaştığımda çalışmadan para kazanmayı hakları gördüğünden onları aşağılamak isterim	1,000	,706
19	Arkadaşlarımı engelli dilencilere yardım etmeleri için teşvik ederim	1,000	,753
20	Toplum olarak bir aile olduğumuzu düşündüğümden dilencilere yardımı bir sorumluluk olarak görürüm	1,000	,759
21	Yakınlarım dilencilere yardım ettiklerinde onlara kızarım	1,000	,784
22	Dilencilere yardım ettiğim gün huzurla uyurum	1,000	,67

Ortak varyans tablosunda ölçekteki her bir maddenin ortak bir faktördeki varyansı birlikte açıklama oranları verilmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012, 216). Bu tabloda faktörlerin, herhangi bir maddede birlikte açıkladıkları ortak faktör varyanslarının büyük olması gerekmektedir ve ortak faktör varyans değerlerinin 0,40'ın altında

olmaması gerekmektedir (Andy, 2000, 193). Ölçeğin ortak varyans tablosunda maddelerin çıkartma değerleri incelendiğinde 6 maddenin faktör varyansının 0,40'ın altında olduğu görülmüş ve analizden çıkarılmıştır.

Ölçek maddelerinin temel bileşenler yöntemi ile incelenmesi sonucunda özdeğeri 1'in üzerinde olan iki faktör belirlenmiştir. Birinci faktörün (Dilencilere yönelik olumlu tutumlar) özdeğeri grubu için 9.936, açıkladığı varyans % 62,10 olurken, ikinci faktörün (Dilencilere yönelik olumsuz tutumlar) özdeğeri 2,213, açıkladığı varyans % 13,83 olarak bulunmuştur. Bu iki faktörün varyansa yaptığı katkı ise toplamda % 75,93'tür.

Maddelerin faktör yük değerlerini gösteren faktör matrisine (component matrix) varimax tekniği ile yapılan döndürme sonucunda döndürülmüş faktör matrisi (rotated component matrix) elde edilir. Döndürmenin amacı, yorumlanabilir, anlamlı faktörler elde etmektir (Kalaycı, 2010). Tablo 2'de döndürme işlemi sonucunda elde edilen "Döndürülmüş Bileşenler Matrisi" tablosu yer almaktadır. Bu matriste orijinal değişken ve onun faktörü arasındaki korelasyonlar görülmektedir.

Tablo 2

Maddelerinin faktör yükleri (döndürülmüş faktör matrisi) tablosu

No.	Faktörler	
	Dilencilere Yönelik Olumlu Tutumlar	Dilencilere Yönelik Olumsuz Tutumlar
21	,854	
20	,850	
18	,829	
13	,824	
16	,816	
10	,805	
23	,791	
2	,727	
22		,855
5		,852

7	,849
19	,832
12	,829
15	,797
9	,787
1	,746

Bir değişken hangi faktör altında mutlak değer olarak büyük ağırlığa sahipse o değişken o faktör ile yakın ilişki içindedir demektir (Kalaycı, 2010). 350 ve üzerindeki veri sayısı için faktör ağırlığının 0,30 ve üzerinde olması gerekir. 0,50 ve üzerindeki ağırlıklar ise oldukça iyi olarak kabul edilir, bu sebeple ölçeğin açıklayıcı faktör analizi için faktör yükü kabul düzeyi 0,40 olarak belirlenmiştir. (Hair, Anderson, Tatham ve Black, 1998). Bununla birlikte, döndürülmüş bileşenler matrisi tablosu, maddelerin binişiklik durumunu incelememizi sağlamaktadır. Açıklayıcı faktör analizinde binişiklik arzu edilmeyen bir durumdur, çünkü bir maddenin yalnızca bir özelliği ölçmesi istenir. Maddenin binişik olmaması için iki ya da daha fazla faktörde sahip olduğu yük değerlerinin kabul düzeyinin üstünde olmaması ve aralarında, 1 düzeyinden küçük farklılık olmaması gerekmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012, 205). Tablo 2’de görülebileceği gibi herhangi bir maddenin birden fazla faktöre yükleme yapmadığı, kendi faktörleri altında kararlı bir yapı oluşturdukları, yani kendi maddeleri ile korelasyonları yüksek, diğer maddelerle düşük olduğu gözlenmektedir. Tablodaki tüm maddelerin faktör yükleri 0,50’nin üzerindedir bu ağırlıklar oldukça iyi kabul edilmektedir. Bu çerçevede iki faktör oluşmuştur: ölçeğin ilk sekiz maddesi dilencilere yönelik olumlu tutum boyutunu oluştururken son sekiz maddesi ise dilencilere yönelik olumsuz tutum boyutunu oluşturmuştur.

Ölçüt Bağımlı Geçerlik

Dilencilere yönelik tutum ölçeğinin ölçüt bağımlı geçerliliği için İşçil (2019) tarafından geçerlilik ve güvenirlik çalışması yapılan 3 ölçeğin maddelerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulan 18 maddelik yardım davranışına yönelik tutum ölçeği kullanılmıştır. Bu amaçla dokuz maddeden oluşan “Sosyal Yoksunluk Kabulü”, altı maddeden oluşan “Bireyin Bağışal İlgisi” ve üç maddeden oluşan “Yardım Etme Hazı” ölçeği

kullanılmıştır. Ölçekler kesinlikle katılmıyorum ile kesinlikle katılıyorum arasında değişen altılı likert şeklinde puanlanmıştır. Ölçeklerden alınan puanlar yükseldikçe yardım etme davranışı olumlu şekilde değerlendirildikçe düşük puanlar yardım etmeye yönelik olumsuz tutumları göstermektedir. Bu doğrultuda yapılan analiz sonuçları, Dilencilere yönelik tutum ölçeğinin olumlu tutumlar boyutu ile sosyal yoksunluk kabulü boyutu arasında ($r= 0, 514$) olumsuz tutumlar arasında ($r= - 0, 464$) düzeyinde bir ilişki olup bireylerin olumlu tutumları arttıkça sosyal yoksunluğun kabul edildiği ve yoksulların desteklenmesi gerektiğine yönelik algı artmaktadır. Dilencilere yönelik olumlu tutumlar boyutu ile bireyin bağışsal ilgisi arasında ($r= 0, 420$) düzeyinde pozitif yönlü ilişki bulunurken dilencilere yönelik olumsuz tutumlar boyutu ile ise ($r= - 0, 561$) düzeyinde negatif yönlü ilişki bulunmuştur. Bu iki boyutla görülen yüksek ilişki olumlu tutumlar arttıkça bireyin yoksullara bağış yapmaya yönelik ilgisinin de arttığını tam tersine bireyin dilencilere yönelik olumsuz tutumlarının artmasının ise yoksullara yönelik bağış yapma isteğinin azalmasını göstermektedir. Dilencilere yönelik olumlu tutumlar boyutunun yardım etme hazı boyutu ile ($r= 0, 453$) düzeyinde pozitif yönlü ilişkisi bulunurken dilencilere yönelik olumsuz tutumlar boyutunun ise ($r= - 0, 542$) düzeyinde negatif yönlü bir ilişkisi olduğu bulunmuştur. Bu da dilencilere yönelik olumlu tutumların artmasının bireyde yoksullara yardım davranışından duyulan memnuniyetin artmasıyla ilişkili olduğunu tam tersine dilencilere yönelik olumsuz tutumların artması durumunda ise yoksullara yapılan bağıştan memnuniyet duyulmadığını göstermektedir. Sonuçlar bir arada değerlendirildiğinde dilencilere yönelik tutum ölçeğinin ölçüt bağıntılı geçerliliğini karşıladığı görülmektedir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Doğrulayıcı faktör analizi (DFA) araştırmacının elindeki verinin orijinal (daha önce keşfedilmiş ve farklı çalışmalarda kullanılmış olan) yapıya uyup uymadığını gösterir. Araştırmacı elinde bulunan verinin daha önce kurgulanmış olan faktör yapısı ile uyumlu olup olmadığını ortaya koymak ister. Yani analizin amacı değişkenin faktör yapısını test etmektir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012, 275). Bu doğrultuda doğrulayıcı faktör analizi, envanterin yapı geçerliğini değerlendirmek ve buna ilişkin kanıtlar ortaya koymak açısından güçlü bir yöntemdir (Kline, 2005, 72; Stapleton, 1997, 119).

Doğrulayıcı faktör analizi ile açıklayıcı faktör analizinde elde edilen faktörler altında belirtilen maddelerin gerçekten ilgili faktörleri temsil edip etmediği belirlenir (Özdamar, 2013). Doğrulayıcı faktör analizi, önceden seçilen faktör modelinin veriye uyumunun sağlanıp sağlanmadığını değerlendirmek için kullanılan en etkili analizdir (Çokluk, Şekercioğlu & Büyüköztürk, 2012, 275).

Açıklayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen 2 faktörlü ve 16 maddeden oluşan modelin faktör yapıları, AMOS programında doğrulayıcı faktör analizi ile sınanmıştır. İlk olarak modelde bir sınırlama yapılmadan ve yeni bağlantılar eklenmeden modelin uyum istatistikleri ve modifikasyon indeksi sonuçları incelenmiştir. Uyum indeksleri, modelin veri tarafından kabul edilebilir bir düzeyde desteklenip desteklenmediğini göstermektedir (Schumacker ve Lomax, 2004, 75). Veri ile model arasındaki uyumu gösteren değerlendirme kriterleri, kabul edilebilir seviyeleri ve modelimize ait uyum indeksleri Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3

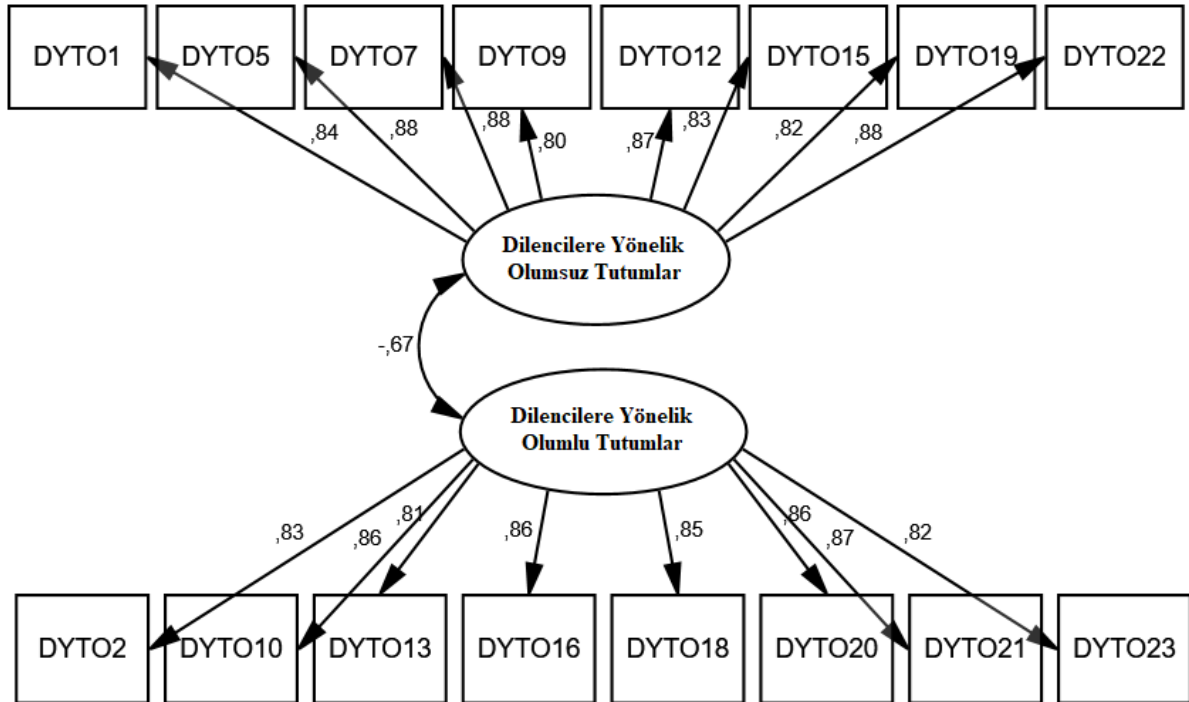
Dilencilere Yönelik Tutum Ölçeği İçin DFA Modeli

Model uyum ölçütleri	Referans değer
Ki-Kare=202,772; df=103; p=0,00	p<0,05
X ² /Df=1,969	<3
Kestirim Hatası Kareler Ortalamasının Karekökü	<0,08
Uyum İyiliği İndeksi (GFI)=904	>0,90
Normlaştırılmış Uyum İndeksi (NFI)=0,945	>0,90
Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI)=0,972	>0,90
Artırmalı Uyum İndeksi (IFI)=0,972	>0,90

Uyum istatistiklerinden sonra incelenen konu modelin modifikasyonu hakkında bilgi veren modifikasyon indeksleridir (modification indices). MI, gözlenen ve gizil değişkenler arasındaki kovaryansa bakarak modele ilişkin modifikasyonlar verir (Sümer, 2000, 55). Bu modifikasyonlar hata terimleri temelinde oluşturulur ve modelde orijinal olarak öngörülemeyen, ancak ilgili düzenlemenin yapılmasıyla modelde kazanılacak ki-kare miktarını gösterir. Bu kapsamda modifikasyonlar, gözlenen ve gizil değişkenler arasında önerilen yeni bağlantıları kapsar (Meydan ve Şeşen, 2011). Tablo 3'te yer alan

uyum istatistikleri incelendiğinde değerlerin referans değerleri ile uyumluluk gösterdiği görülmüştür.

Veri ile model arasındaki uyumu değerlendirmede kullanılan ölçüm ölçütlerinden birisi Kikare/serbestlik derecesidir (CMIN/DF). Söz konusu uyum indeksleri sıfıra yakın olması ya da 3'ün altında bir değer alması gerekmektedir (Wheaton, Muthén, Alwin ve Summers, 1977, 120). Araştırma modelimiz için CMIN/DF değeri 1,969 olarak hesaplanmıştır. Böylece modelin kabul edilebilir bir uyum olduğunu göstermektedir. Uyum iyiliği indeksi (GFI) ve karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI); 0,90 veya daha üstü değerler kabul edilir uyumu gösterir (Bryne, 2001, 78; Hair, Anderson, Tatham ve Black, 1998, 187). Modelimizin uyum iyiliği indeksi (GFI) değerinin 0,904 olması ise iyi bir uyum olduğunu; karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI) değerinin 0,972 olması kabul edilebilir bir uyumun olduğunu göstermektedir. Kestirim hataların ortalama karekökü (RMSEA); 0,10 altında değerler kabul edilebilir uyumu gösterir (Stevens, 2001) ve RMSEA değerinin 0,064 olması da modelimizde iyi bir uyumun olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak bu haliyle modelimizi kabul edebiliriz. Model ile verilerimiz iyi bir uyum göstermektedir.

Şekil 1. Standardize edilmiş sonuçlar ile DFA modeli

Güvenirlığe İlişkin Bulgular

Mevcut çalışmada, ölçeğin madde-test korelasyonlarının ve güvenirliklerinin kestirilmesinde SPSS 23.0 programı kullanılmıştır. Güvenirlığe ilişkin analiz sonuçlarına göre dilencilere yönelik olumlu tutum boyutunun Cronbach alfa değeri 0,952 bulunurken, dilencilere yönelik olumsuz tutumlar boyutunun Cronbach alfa değeri 0,954 bulunmuştur.

SONUÇ

Dilencilik, Türkiye'nin özellikle büyük şehirleri olmak üzere neredeyse her yerinde önlem alınması gereken önemli fenomenlerden biridir. Ekonomik yoksulluk bu fenomenin gelişmesinde önemli bir faktör olmasına rağmen, diğer problemlerden farklı olarak aynı zamanda toplumda görülen çok boyutlu bir sosyal problemdir. Bu sosyal probleme yönelik tutumları belirlemek amacıyla yapılan faktör analizi sonuçları toplam 16 maddeden oluşan iki boyutlu bir faktör yapısını desteklemiştir. Birinci boyut dilencilere yönelik olumlu tutumları içeren sekiz maddeden oluşurken ikinci boyut ise dilencilere yönelik olumsuz tutumları içeren sekiz maddeden oluşmaktadır. Birinci boyut için 0,952 ikinci boyut için 0,954 arasında değişen yeterli iç tutarlılık bulunmuştur. Ölçüte bağlı geçerlilik için yapılan analiz sonuçları ilişkinin yüksek olduğunu ve ölçek maddelerinin dilencilere yönelik tutumları ölçtüğünü göstermektedir.

Bu sonuçlar, dilencilere yönelik tutumları belirlemek için yapılan nitel çalışma sonuçlarıyla uyumludur. Adlere'e (1999) göre pek çok dinde sadaka verme ve fakirlere yardım etme en yüksek erdemlerden biri olarak görülmektedir. Roblee-Hertzmark'e (2012) göre de özellikle İslam inancı sadaka vermeyi teşvik etmesinin yanında bunu bir zorunluluk olarak da ortaya koyar (zekât veya sadaka, Kuran'da belirli emirlere sahiptir ve genellikle ideal sadaka alıcılarının dilenciler ve yoksullar olduğundan bahseder. Yine Shichor ve Ellis'in (1981) İsrail'de dilencilere yönelik yaptıkları araştırmada da dilencilere yardım edenlerin tutumlarını etkileyen faktörler arasında: dini zorunluluk ve çocukluk döneminde ebeveynlerinden öğrendikleri bir hayırseverlik geleneğinin etkili olduğu bulunmuştur. Bu bulgular geliştirilen ölçeğin dilencilere yönelik olumlu tutumlar boyutunda yer alan "Ebeveynlerim bana dilencilere yardım etmenin dini görevimiz olduğunu öğretti" maddesiyle uyumludur. Yapılan çalışmaların tutum üzerinde etkili

olduğu bir diğer boyut ise dilencilerin birer kader kurbanı olduğuna ve desteklenmeleri gerektiğini gösteren çalışmalardır (Cryns, 1977; Feagin, 1975; Golding & Middleton, 1982). Ölçek maddeleri içerisinde yer alan “Dilencilerin birer kader kurbanı olduğunu düşünerek yardım ederim.”, “Dilencilerin şansız insanlar olduğunu düşünerek onlara yardım ederim.” ve “Hepimizin bir gün onların yerinde olabileceğini düşünerek dilencilere yardım ederim.” maddeleri dilencilere yönelik olumlu tutumlarda kader, şans veya gelecekte olası yoksullaşmanın etkili olduğunu göstermektedir. Yapılan çalışma sonuçlarının tutumları etkileyen faktörlerden birisinin de “biz” kavramı ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Kwankye, Anarfi, Tagoe & Castaldo, 2007; Oktay, Demir & Altun, 2020). İnsanların kendini içinde buldukları toplum üzerinden tanımlama düzeyleri arttıkça yani bireysellikten çok toplulukçu yönleri öne çıktıkça dilencilere yönelik olumlu tutumları da artmaktadır. Ölçeğin olumlu tutumlar boyutunda yer alan “Toplum olarak bir aile olduğumuzu düşündüğümünden dilencilere yardımı bir sorumluluk olarak görürüm.” maddesi bu bulguları desteklemektedir.

Dilencilere yönelik olumsuz tutumların yer aldığı boyut maddeleri incelendiğinde yapılan çalışma sonuçlarında yer alan nedenlerle benzer özellikler gösterdiği görülmektedir. Yapılan çalışmalarda dilencilere yardım etme isteğini önleyen temel neden, dilencilerin gerçek ihtiyaç sahibi olup olmamalarına yönelik belirsizliktir (Adler, 1999; McIntosh & Erskine, 2000; Pérez-Muñoz, 2018). Dilencilere yönelik olumsuz tutumlar boyutunda yer alan “Dilencileri sahne sanatçısı olarak gördüğümünden beni kandırmalarına izin vermem.” maddesi olumsuz tutumlarda dilencilerin gerçekten yoksulluktan kaynaklı değil de daha çok insanların duygularını kullanarak onlardan yararlanma çabası içinde olunan kişiler olarak görüldüğünü göstermektedir. Yine yapılan çalışma sonuçları dilencilerin tembel ve çalışmak istemeyen insanlar olduklarına ve serbest piyasa ekonomisinde karşılıksız yapılan bir alışverişin anlamlı olmadığına yönelik düşünceler de dilencilere yardım engelleyen unsurlar olarak öne çıkmakta ve bunlar da ölçek maddeleri ile örtüşmektedir.

Dilencilere yönelik tutum ölçeğinin faktör yapısını belirlemek amacıyla, AFA’da faktörleme yöntemi olarak Temel Bileşenler Analizi (Principal Component Analysis) kullanılmıştır. Çalışmamızda 22 madde için Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Hacmi Uygunluğu Ölçümü değeri 0.94 olduğundan örneklem hacmi uygunluğunun çok iyi

olduğu ve veri setimizin faktör analizi için iyi uyum gösterdiği görülmüştür. Ölçekteki her bir maddenin ortak bir faktördeki varyansı birlikte açıklama oranlarını veren ortak varyans tablosunda (Tablo 1) maddelerin çıkartma değerleri incelendiğinde (0.40) 6 maddenin 0,40'ın altında olduğu belirlenmiş ve bu maddeler analizden çıkarılmıştır. Ölçek maddelerinin faktör analizi sonucunda elde edilen toplam varyans değerleri incelendiğinde ise, ölçekteki 16 maddenin özdeğeri 1'den büyük olan 2 faktör altında toplandığı görülmektedir. Bu iki faktörün varyansa yaptığı katkı % 75,93'tür. Birinci faktörün (Dilencilere Yönelik Olumlu Tutumlar) % 62,10 oranında bir katkı sağladığı görülürken, ikinci faktörün (Dilencilere yönelik olumsuz tutumlar) katkısı ise % 13,83 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin yapı geçerliliğini değerlendirmek ve elde edilen verilerin orijinal yapıya uyup uymadığını, faktör analizinde elde edilen faktörler altında belirtilen maddelerin gerçekten ilgili faktörleri temsil edip etmediğini göstermek amacıyla DFA analizi yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak modelde bir sınırlama yapılmadan ve yeni bağlantılar eklenmeden modelin uyum istatistikleri ve modifikasyon indeksi sonuçları incelenmiştir. Tablo 3'te yer alan uyum istatistikleri incelendiğinde değerlerin referans değerleri ile uyum gösterdiği bulunmuştur.

Veri ile model arasındaki uyumu değerlendirmede kullanılan ölçüm ölçütlerinden birisi olan Ki-kare/serbestlik derecesinin (CMIN/DF) sifıra yakın olması ya da 3'ün altında bir değer alması gerekmektedir (Wheaton, Muthén, Alwin ve Summers, 1977, 89), bu değer araştırma modelimiz için 1,969 olarak hesaplanmıştır. Böylece modelin kabul edilebilir bir uyum olduğunu göstermektedir. Uyum iyiliği indeksi (GFI) ve karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI); 0,90 veya daha üstü değerler kabul edilir uyumu gösterir (Bryne, 2001, 78; Hair, Anderson, Tatham ve Black, 1998, 643) ve modelimizde uyum iyiliği indeksi (GFI) değerinin 0,904 olması ise iyi bir uyum olduğunu, karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI) değerinin 0,972 olması kabul edilebilir bir uyumun olduğunu göstermektedir. Kestirim hataların ortalama karekökü (RMSEA) 0,10 altında değerler kabul edilebilir uyumu gösterir (Stevens, 2001) ve RMSEA değerinin 0,064 olması da modelimizde iyi bir uyumun olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak, bu haliyle modelimizi kabul edebiliriz. Model ile verilerimiz iyi bir uyum göstermektedir.

Çalışmadan elde edilen bulgular birlikte değerlendirildiğinde dilencilere yönelik tutum ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirliğine ilişkin kanıtlar oldukça doyurucu bulunmuştur. Bu kapsamda farklı kültürlerde dilencilere yönelik davranışları anlamaya yönelik yapılan nitel çalışmalardan elde edilen sonuçlar olumlu ve olumsuz olmak üzere iki ekseninde gelişmektedir. Olumlu tutumları açıklamaya yönelik ortaya konulan örüntüde dini düşünceler, kader, şansızlık ve biz olma duygusunun öne çıktığı görülürken olumsuz tutumları yönlendiren motivasyonun ise genellikle dilencilerin yalancı, duyguları sömüren, dilencilik meslek haline getiren kişiler olarak görülmesinden kaynaklandığı görülmektedir. Oluşturulan ölçek maddeleri de incelendiğinde yer alan maddelerin bu gerekçeleri içerdiği görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Adler, M. (1999). Public attitudes to begging: Theory in search of data. In Dean, H. (ed.) *Begging questions: Street-Level economic activity and social policy failure*. The Policy Press.
- Ahmadi, H. (2010). A study of beggars' characteristics and attitudes of people towards the phenomenon of begging in the city of Shiraz.
- Andy, F. (2000). *Discovering statistics using SPSS for Windows: Advanced techniques for beginners*. Thousand Oaks. Sage Publications.
- Beavers, A. S., Lounsbury, J. W., Richards, J. K., Huck, S. W., Skolits, G. J. & Esquivel, S. L. (2013). Practical considerations for using exploratory factor analysis in educational research. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 18 (6), 1-13.
- Bose, R. & Hwang, S. W. (2002) Income and spending patterns among panhandlers, *Canadian Medical Association Journal*, 167 (5), 477-479.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Veri analizi el kitabı*. Pegem Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2003). *Eğitim istatistiği yüksek lisans ders notları*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Collins, D. & Blomley, N. (2003). Private needs and public space: Politics, poverty, and anti-panhandling by-laws in Canadian cities. In *Law Commission of Canada, new perspectives on the public-private divide*. University of British Columbia, 40–68.
- Cryns, A. G. (1977). Social work education and student ideology: A multi variate study of professional socialization. *Journal of Education for Social Work*, 13, 44-51.
- Çanakçı, O. (2008). *Matematik problem çözme tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. & Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve Lirsal uygulamaları* (2. Baskı). Pegem Yayınları.
- Dean, H. (1999). *Begging questions: Street-Level economic activity and social policy failure*. The Policy Press.
- Devine, P. G. (1995). Prejudice and out-group perception. In A. Tesser (Ed.), *Advanced social psychology* (467–524). McGraw-Hill.
- Dinitto, D. M. (2000). *Social welfare: Politics and public policy* (5th ed.). MA: Allyn & Bacon.
- D'Hondt, W. & Vandewiele, M. (1984). Beggary in West Africa. *Journal of Adolescence*, 7 (1), 59-72.
- Duckitt, J. (1994). *The social psychology of prejudice*. CT: Praeger.
- Eagly, A. & Chaiken, S. (1998). Attitude structure. *Handbook of social psychology*, 1, 269-322.
- Fawole, O. A., Ogunkan, D.V. & Omoruan, A. (2011). The menace of begging in Nigerian cities: A sociological analysis. *International Journal of sociology and Anthropology*, 3 (1), 9-14.
- Feagin, J. R. (1975). *Subord eating the poor: Welfare and American beliefs*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Fooks, G. & Pantazis, C. (1999). The criminalization of homelessness, begging, and street living. In *Homelessness* (123-160). Policy Press.

- Gmelch, G. & Gmelch, S. B. (1974) Begging in Dublin: The strategies of a marginal occupation, *Urban Life*, 6 (4), 439-454.
- Golding, P. (1982). It's the poor who gets the blame. *New Society*, 60, 12-13.
- Hair, J. F. Jr., Anderson, R. E., Tatham, R. L. & Black, W. C. (1998). *Multivariate data analysis* (5th Edition). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Heilman, S. C. (1975). The gift of alms: Face-to-face giving among Orthodox Jews, *Urban Life, and Culture*, 3 (4), 371-395.
- İşçil, H. Ş. (2019). *Yoksul insanlar neden bağış yapar? Kadıköy Belediyesi Mavi yakalı çalışanları üzerine bir araştırma*, [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Jelili, M. O. (2006). *Environmental and socio-economic dimensions of begging in Ilorin and Ogbomoso*, [Unpublished M. Tech dissertation], Ladoko Akintola University of Technology.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Asil Yayın Dağıtım.
- Khan, J., Shamshad & Menka. (2013). Beggars in rural areas: A socioeconomic analysis. *Journal of Humanities and Social Science*, 14 (6), 122-129.
- Kutlu, İ. (2019). *Üniversite öğrencilerinin sosyal bir sorun olarak dilencilikğe bakışı: Sakarya üniversitesi örneği*, [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Kwankye, S. O., Anarfi, J. K., Tagoe, C. A. & Castaldo, A. (2007). Coping strategies of independent child migrants from northern Ghana to southern cities. *Development Research Centre on Migration, Globalisation and Poverty Working Paper Series*, University of Sussex.
- Lewis, R. (1998). *Transforming the Appalachian Countryside: Railroads, deforestation, and social change in West Virginia, 1880–1920*. Chapel Hill: Univ. N. C. Press
- McIntosh, I. & Erskine, A. (2000). "Money for nothing": Understanding giving to beggars. *Sociological Research Online*, 5 (1), 107-115.

- Meir-Dviri, M. & Raz, A. E. (1995). Rituals of exchange in the social world of Israeli beggars: An exploratory study. *Symbolic Interaction 18 (2)*, 99–119.
- Meydan, C. H. & Şeşen, H. (2011). *Yapısal Eşitlik Modellemesi (AMOS Uygulamaları)*. Detay Yayıncılık.
- Mitullah, W. (2003). Understanding slums: Case Studies for the Global Report on Human Settlements 2003: The Case of Nairobi, Kenya”. UN-HABITAT, Nairobi.
- Molsa (1992). Study on begging in Addis Ababa. Ethiopia: Action Oriented Addis Ababa.
- Mullaly, R. P. (2007). *The new structural social work*. Oxford University Press.
- Murdoch, A. (1994). *We are human too: A study of people who beg*. London. Crisis.
- Ogunkan, D. V. & Fawole, O. A. (2009). Incidence and socio-economic dimensions of begging in Nigerian cities: The case of Ogbomoso. *International NGO Journal*, 4, 498–503.
- Oktay, E., Demir, A. & Altun, S. (2020). Dilencilere yardım etme sıklığı üzerinde etkili olan faktörlerin araştırılması: Erzurum ili örneği. *Ekev Akademi Dergisi*, (82), 61-76.
- Peters, S. & Chimedza, R. (2000) Conscientization and the cultural politics of education: a radical minority perspective, *Comparative Education Review*, 44 (3), 245–271.
- Roblee-Hertzmark, A. (2012). Beggars in three countries: Morocco, India, and the United States.
- Rugoho, T. & Siziba, B., (2014). Rejected people: Beggars with disabilities in the City of Harare, Zimbabwe. *Developing Country Studies 4 (26)*, 51–56.
- Schumacker, R. E. & Lomax, R. G. (2004). *Beginner's guide to structural equation modeling*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Shichor, D. & Ellis, R. (1981). Begging in Israel: An exploratory study. *Deviant Behavior: An Interdisciplinary Journal 2*, 109–125.
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3 (6), 49-74.

- Vatandaş, C. (2002). Dilenciler ve dilencilik. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4/1.
- Wardhaugh, J. (1996). Homeless in Chinatown: Deviance and control in Cardboard City, *Sociology*, 30 (4), 710-716.
- Wheaton, B., Muthén, B., Alwin, D. F. & Summers, G. F. (1977). Assessing reliability and stability in panel models. D. R Heise (Ed.), *Sociological methodology* (84–136). San Francisco: Jossey-Bass.
- Williams, B. F. (1995). The Public I/Eye: Conducting fieldwork to do homework on homelessness and begging in two U.S. Cities, *Current Anthropology*, 36 (1), 25-51.